

μὴ ἦναι ποτὲ ἀνεύθυνος μηδεὶς παρὰβάτης τῶν νόμων· ἡ ἐλπίς ὁμῶς καὶ ὁ φόβος τῆς μελλούσης ἀνταποδόσεως ἐμποδίζει καὶ διορθώνει πάντα τὰ ἄτοπα ταῦτα, ἀν δὲν ἦναι τις παντῆπας διεφθαρμένος καὶ ἀπονεννοημένος. Εἰς τὸ ἐπιχειρήμα τοῦτο προστίθεται ἐτι μεγάλη δύναμις, ἐὰν παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ ἄνθρωποι δὲν καταπλήττονται μόνον ἐκ τοῦ φόβου τῶν τιμωριῶν, ἀλλὰ παρακινοῦνται εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ ὑπὸ τῆς ἐλπίδος τῶν βραβείων· ὅθεν ὁ Σόλων ἔλεγεν, ὅτι αἱ πολιτεῖαι συνέχονται καὶ συντηροῦνται μὲ βραβεῖα καὶ τιμωρίας· καὶ θεδαίως τοῦτο ἀπικτεῖ ὁ λόγος τῆς δικαιοσύνης, ἡ μὲν ἀρετὴ νὰ βραβεύηται, ἡ δὲ κακία νὰ τιμωρῆται. Οἱ νόμοι ὁμῶς οὐδεμίαν ἀρετὴν προστάττουσιν ἐπὶ μισθῷ· ὅ,τι βραβεῖον δύναται νὰ λάβῃ ἡ ἀρετὴ ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τοῦτο κρέμαται ἐκ τῆς θελήσεως τοῦ ἡγεμόνος, ἢ ἄλλου τινὸς ἰσχυροῦ· καὶ οὐ μόνον δὲν διορίζουσιν οἱ νόμοι οὐδὲν βραβεῖον τῆς ἀρετῆς, ἀλλ' οὐδὲ δύνανται νὰ κάμωσι τοῦτο· διότι κρίσις θεδαία περὶ τῆς ἀληθοῦς καὶ εἰλικρινοῦς ἀρετῆς εἶναι δυσκολώτατον, μᾶλλον δὲ ἀδύνατον νὰ γείνη ἐν ταύτῃ τῇ ζωῇ. Τὸ εἰς τοὺς ἀνθρώπους φαινόμενον ἀρετὴ, πολλάκις δὲν εἶναι, εἰ μὴ εἰδῶλον ἀρετῆς. Πᾶσα πράξις, ἥτις ἔχει ἐπιφάνειαν τιμιότητος, δὲν εἶναι τῶντι καὶ τιμία· πολλοὶ νομιζόμενοι τίμιοι, εἶναι κατεστιγμένοι ἐνδοθεν μὲ κηλίδας φιλοδοξίας καὶ ἀλαζονίας· τοῦτο δὲ τὸ κίβδηλον τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων ἄλλος δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ, εἰ μὴ ὁ ἐτάζων καρδίᾳ καὶ νεφροῦς, ὁ καρδιογνώστης Θεός, εἰς ὃν μόνον τὰ πάντα εἶναι γνωστά καὶ παρόντα. Καὶ ἂν ἐπρεπε λοιπὸν εἰς τὴν πολιτικὴν κοινωνίαν νὰ βραβεύηται ἡ ἀρετὴ, ἐπειδὴ ὁμῶς ἠδύναντο καὶ ψευδεῖς ἀρεταὶ νὰ ἀρπάζωσιν ἀδίκως καὶ ἀγαξίως τὸν μὴ ὀφειλόμενον εἰς αὐτάς μισθόν, ἐντεῦθεν γίνεται φανερόν, ὅτι ἡ κρίσις καὶ ἀνταπόδοσις τῆς ἀρετῆς ἀνήκει καθ'αυτὸ εἰς ἄλλον κριτὴν, ἀδέκαστον, ἀλάνθαστον, ὅστις ἐξεύρει νὰ σταθμίξῃ πᾶσαν πρᾶξιν μὲ τὴν στάθμην τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὰς μὲν καλὰς νὰ ἀνταμείβῃ, τὰς δὲ κακὰς νὰ τιμωρῇ.

Δ'. Ἐκ τῆς κοινῆς πάντων τῶν ἐθνῶν μαρτυρίας. Οἱ παλαιοὶ φιλόσοφοι καὶ νομοθέται ἔταττον τὸ δόγμα τῆς μελλούσης ζωῆς εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς νομοθεσίας αὐτῶν, ὡς βᾶσιν πολιτείας. Ὁ Μουσαῖος, ὁ Ὀρφεύς, ὁ Ὀμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ἐπίστευον πάντες μέλλουσαν τινα ἀνταπόδοσιν καὶ κατὰ τὸν Πλούταρχον, εἰς ὅ,τι μέρος τῆς γῆς παρατηρήσης, δύνανται μὲν νὰ εὕρῃς πόλεις, μὴ ἐχούσας τείχην, παιδείαν, σύστημα δικαστηρίων, τέχνας, χρῆσιν νομισμάτων· δὲν εὕρίσκες ὁμῶς οὐδεμίαν πόλιν μὴ ἐχούσαν ἰδέαν Θεοῦ βραβευτοῦ τῆς ἀρετῆς καὶ τιμωροῦ τῆς κακίας. Δὲν εὕρίσκες οὐδεμίαν ἄνευ χρησμῶν, ὄρκων, θυσιῶν καὶ εὐχῶν τινων, δι' ὧν οἱ ἄνθρωποι αἰτοῦσι παρὰ τῆς θεότητος τὰ ἀγαθὰ, ἢ ἀποπέμπονται τὰ κακὰ.

Οὕτω λοιπὸν ἐκ τῆς φύσεως τῆς ψυχῆς, ἐκ τῆς θείας δικαιοσύνης,